

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 152

מסכת בבא בתרא ל"ב-ל"ח

בס"ד, ט' אייר תשס"ב

השבוע בגליון

- פנייה נוספת לבית דין לאחר פסק דין, מותרת?
- האם יש להימנע משבועת אמת?
- שותף שבחר לשלם ולא להישבע
- ראוי לנשבע לצום כל ימיו ביום שבו נשבע?
- ביקור אצל רופא בשבת
- אסור להכשיל את הרופא באיסור
- אדם שהשתמש ברכבו של חברו בטענה שהוא שלו
- שני אנשים שרכשו את אותה עליה לתורה

דבר העורך

נושא כלים הודי

את שולחן הנשיאות פיארו הרבנים הגאונים שליט"א, הרב יאיר ישראל, הרב חזקיהו מישקובסקי, הרב שלמה לוינסקי והעומד בראש מפעל מאורות הדף היומי, הרב חיים דוד קובלסקי.

"אני מבקש להסב את תשומת לבכם, פתח הרב קובלסקי שליט"א, בדברו אל רבני בית המדרש למגידי שיעור דף היומי, "כי כאן, בבית הכנסת הקטן הזה, אשר מהווה את המוקד המרכזי לפעילות "מאורות הדף היומי" על כל שלוחותיו, מתכנסים ברגע זה כמעט אלף איש! כל אחד ממגידי השיעורים, מאשקלון, מגבעתיים, מהרצליה, מתל אביב, מרמת גן, מרעננה, משהם, מבני ברק, מקדימה, מגבעת שמואל, מאשדוד, משוק הכרמל, מנתניה, מראשון לציון, מפתח תקווה וממקומות נוספים, מייצג קהילה רחבה, אשר עמה הוא לומד את הדף היומי מידי יום, ואתם, נציגי קהילות אלו, באים הנה, לכנס עיון והערכות לקראת הקיץ, כאשר אליכם נלווים ברוחם כל לומדי הדף היומי בשיעורכם".

אכן, הדרשות המאלפות שנשמעו בכנס זה ראיות היו להיאמר גם לפני קהל רב של אלף אנשים ויותר, שלבטח היו מרותקים כולם למשמע הדברים.

אין באפשרותנו לפרוש את היריעה כולה בטור קטן זה, אך דומה, כי עצתו של הגאון הרב חזקיהו מישקובסקי שליט"א, ראוייה היא להשמע מעל במה זו ולהגיע לכל לומדי הדף היומי באשר הם.

"לעיתים קורה", אמר, "שמגידי שיעור חש כי אין בו את המכלול המעולה והדרשות למסירת שיעור באופן המושלם ביותר. האחד מרגיש כי דיברו מהיר יתר על המידה. האחר חושש, שמא אין שפתו עשירה דיה כדי לסבר את אוזני השומעים. פלוני מסתפק, שמא ואולי השיעור נמסר על ידו בצורה יבישה, וכדומה. הרי כלנו בני אנוש.

ביום, אל לנו ליפול ברוחנו. על כל אחד לדעת, כי הקב"ה המנוח את עולמו, שתל אותו במקומו ובקהילתו, רק משום הסיבה שהוא, ולא אחר, מתאים בדיוק לשומעי השיעור אליהם הוא נשלח. כמובן, שעליו לעשות מאמץ לשפר, ובאופן תמידי לבדוק את עצמו ולהשתדל לעשות את כל אשר לאל ידו, כדי למסור את שיעורו בצורה הראויה ביותר. אך חלילה! חלילה לנו מהרפות בתפקיד הנפלא המשך בעמוד הבא

דף לבא דכולי עלמא לא חיישינן לזילותא דבי דינא

פנייה נוספת לבית דין לאחר פסק דין, מותרת?

לא מעט אנשים מוצאים את עצמם ניצבים בפני בית דין, כדי שיפסוק במחלוקת שהתגלעה בינם לבין חבריהם בנושאים ממוניים. לאחר שבית הדין פוסק את דינו, אין רשות לאחד הצדדים לערער על כך ולדרוש דיון מחודש באותו נושא בפני אותו בית דין או בפני בית דין אחר (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ז הל' ב', "שולחן ערוך" חו"מ סי' כ"ב), שהרי בעלי הדין מקבלים על עצמם מראש לקיים את פסק הדין. אולם, מה יהא הדין כאשר שני בעלי הדין חשים כי מוטב היה לו יפנו לבית דין נוסף שידון בעניינם פעם נוספת. דוגמא זו שכיחה כאשר כל אחד מהם חש כי בית דין אחר, שישקול שוב את הנידון, יפסוק לטובתו. האם הם רשאים לעשות כן? ואם כן, באיזה אופן? על כך ועוד במאמר שלפנינו.

ראש וראשון לפוסקים המתייחסים לנושא זה, הוא הרא"ש אשר כתב (שו"ת כלל מ"ו סי' ח'): "ומי שקיבל עליו דין אחד ונגמר הדין, אין יכולין לחזור בהם, אף על פי ששניהם מתרצים בכך. נאם הכותב, אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל". בפסקו זה של הרא"ש התקשו רבים, ביניהם בעל ה"בית יוסף" (חו"מ סי' כ"ב) שתמה: "ודבר תימה הוא אם שני הבעלי דינים מתרצים מי יעכב על ידם?", מדוע כאשר שני הצדדים מסכימים ביניהם, הם אינם רשאים לפנות לבית דין נוסף?

ואכן, הרמ"א (ב"דרכי משה" שם), הש"ך (שם) ופוסקים נוספים, סוברים שאין בכוונת הרא"ש לשלול מבעלי הדין את האפשרות לפנות לבית דין נוסף שידון שנית בעניינם, אלא כוונתו היא כי באפשרותם למחול האחד לרעהו על החובות הממוניים, אשר נוצרו בעקבות פסק הדין שניתן בעניינם על ידי בית הדין הראשון, אך עליהם לדעת, כי אין בכח החלטתם זו לבטל את פסק הדין של בית הדין הראשון. [לעובדה זו, הנראית שולית לכאורה, שאין בסמכות בעלי הדין לבטל את פסק הדין, השלכות מרחיקות לכת, ואחת העיקריות מהן היא, שבעלי הדין אינם רשאים לחזור בהם מעובדות שהודו בהן בפני בית הדין הקודם. שכן, ביטול פסק הדין הקודם גם גורר בעקבותיו את ביטול כל ההליכים שנלוו אליו, כולל את הודאות הצדדים (תומים ס"ק ה'). אולם, מאחר שפסק הדין הראשון אינו בטל, על בית הדין השני להתבסס על הנתונים שהונחו בפני בית הדין הקודם, לחקור ולהעמיק בנידון ולבדוק אם ניתן לשנות את פסק הדין (עיי' נפק"מ נוספת בש"ך שם ס"ק ח').]

אולם, לדעת ה"בית יוסף" והב"ח (חו"מ סי' כ"ב), אכן, כוונת הרא"ש היא, שבכל מקרה אסור לבעלי הדין לפנות לבית דין נוסף. שכן, חובה על בעלי הדין לשמור על כבוד הדיינים, ופנייה לבית דין נוסף באותו נושא, עלולה לגרום זלזול במעמדם ובסמכותם ההלכתית.

אמנם, לא בכל מקרה מהווה דיון נוסף בנושא אשר כבר נפסק סופית בבית הדין, זלזול בכבוד הדיינים, כפי שאנו מוצאים בסוגייתנו בה מסופר על אדם אשר מעמדו ההלכתי עבר תהפוכות וגלגולים רבים. תחילה הוחזק לכהן. לאחר שיצאה שמועה שאין הוא כהן, הוא נפסל לכהונה. לאחר מכן, בא עד אחד וטען שהוא כהן, ואחריו הופיעו שני עדים שהעידו שאינו כהן, ועל פי עדות זו הכריע בית הדין שהוא פסול לכהונה. לאחר הכרעה זו, הופיע עד נוסף, שביקש להצטרף אל העד הבודד שטען כי הוא כהן. גמרתנו דנה, שמא אין לקבלו לעדות, משום החשש ל"זילותא דבי דינא", היינו, "שמא ילגלגו הבריות על בית דין, על שסותרין את דיניהם ודמי לחוכא ואיטלולא" (רשב"ם לאב ד"ה "לזילותא"). אולם, מסקנת הגמרא המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת הר"ר אברהם פסח סקורניק ז"ל בר צבי יהודה ז"ל

נלב"ע י"ג אייר תשמ"ו ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו פרופ' הר"ר יהודה גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת משפחות אנזל ובראונר הי"ד שניספו בשואה

הונצחו ע"י ידידנו הר"ר יצחק וחנה אנזל שיחיו בני ברק

המשך מעמוד קודם

שנמסר לדינו, להרבות תורה בישראל, ובסייעתא דשמיא נעשה ונצליח.

כמוכן, שדברים אלו נוגעים לכל לומדי דף היומי באשר הם, הן למגיד השיעורים והן ללומדי השיעורים, אשר עליהם לחוש גאווה ואושר על עצם היותם חילים בלגיונו של מלך, המשתתפים מידי יום בלמוד תורתו. לעיתים, יכול לומד הדף היומי לחוש, כי תקופה מסוימת לא נקלטו בקרב דפי הגמרא באופן שבו היה חפץ, וכי סוגיות מסוימות אינן מובנות לו די הצורך. אולם, עליו לדעת, כי הוא עושה את הדבר הטוב ביותר. אין דרך אחרת. ובסופו של דבר, בע"ה גם ירווח נחת מלימודו.

זה חודשים מספר שבארכיון המערכת מצוי סיפור בעל מוסר השכל, אשר נשלח אלינו על ידי אחד הקוראים. נראה, כי עתה הגיעה שעתו להתפרסם, והרי הוא לפניכם ככתבו וכלשונו: **אחד ממורי** בתקופת ילדותי, היה יהודי מבוגר, ניצול שואה שעבר רבות בחייו. יהודי פקח זה נהג לעודד את החלשים שבינינו ולטעת בהם מרץ ועידוד. לעולם לא אשכח את הסיפור הבא שסופר על ידו ונחרת עמוק בלבי:

לנושא כלים בהודו היו שני דלילים גדולים, התלויים על שני צידי המוט אותו נשא על כתפיו. אחד הדלילים היה סדוק, ובעוד שהדלי השני היה מושלם ותמיד נשא את כמות המים המלאה מהנחל עד בית האדון, הגיע הדלי השני מלא בחציו. מידי יום ביומו, במשך שנתיים שלמות, העביר נושא הדלילים כמות מים של דלי וחציו מים בלבד לבית האדון. כמוכן, שהדלי המלא היה גם בחיטיו, מושלם במטרה שלמענה נוצר, אך הדלי הסדוק הרגיש מבוש ואשם בחוסר שלמותו, ואומלל בשל אי יכולתו לספק יותר מחצי הכמות שאותו הוא נועד לספק. לאחר שנתיים ימים שגראו לדלי הסדוק ככשלו מר, הוא דיבר אל נושא הדלילים: "אני בוש בעצמי, ואני רוצה להתנצל בפניך". "מדוע?" שאל נושא הדלילים "במה אתה מתבייש?" "הייתי מסוגל להעביר רק מחצית מכמות המים במשך השנתיים האחרונות, עקב הסדק שבצדי שגרם למים לדלוף החוצה כל הדרך במעלה השביל עד לבית אדוני. בגלל חסרונותי עליך לעשות את כל העבודה הזו ואינך מקבל תמורה מלאה למאמצך", ענה הדלי.

נושא הדלילים הצטער בשביל הדלי הזקן והסדוק, ובחמלה אמר: "בעדוני עושים את דרכנו בחזרה לבית האדון, אני רוצה שתשים את לבך לפרחים המקסימים הפורחים בצדי השביל". ואכן, בעודם עולים במעלה הגבעה, שם כל הדלי הזקן והסדוק לשמש המחממת את פרחי הבר המקסימים הפורחים בצדי השביל, והמראה המרנין עודד אותו במעט. אולם, בסוף השביל הרגשתו היתה רעה כבעבר, שכן מחצית ממשאו שוב טפטף החוצה, ולכן הוא שב והתנצל בפני נושא הדלילים.

נושא הדלילים אמר לדלי: "האם שמת לב לכך שהפרחים פורחים רק בצד שלך אך לא בצידו של הדלי השני? זאת, משום שתמיד ידעתי על הסדק והטפטוף שלך וניצלתי זאת. זרעתי זרעים של פרחים בצד שלך, וכל יום, בעדוני פוסעים בדרכנו חזרה מהנחל, אתה השקית אותם. במשך שנתיים יכולתי לקטוף את הפרחים הנפלאים הללו ולקטש אתם את ביתו של אדוני. אילו לא היית כפי שהיית, לא היה לי הופי הזה להתברך בו".

מוסר השכל: לכל אחד מאיתנו יש חסרונות המיוחדים לו. כולנו כדים סדוקים, אך אלו הסדוקים/החסרונות ההופכים את חיינו למעניינים ולכדאיים. עליו מוטל לקבל כל אדם כפי שהוא ולחפש את הטוב שבו, ויש שם הרבה טוב, כי בכל רע אפשר למצוא גם טוב.

בברכת התורה העורך

פנינים

מסירות נפש משתלמת

בסוגייתנו מבואר, כי כאשר שני אנשים מתעצמים ביניהם אודות בעלות על ספינה

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

היא, כי על בית הדין **לשוב ולדון** בייחוסו של אדם זה. [ע"י בריטב"א (כתובות כו/ב), המסביר כי הספק בסוגייתנו נובע מכך, שההכרעה במקרה זה צריכה להתבסס על העדר ידיעה, ומשום כך יש מקום להעמיד אותו על חזקתו הקודמת, מאחר שאין בית הדין מצווה לסתור את דינו ולהעמידו על חזקה אחרת ללא הכרעה ברורה. אולם, כאשר באים עדים בפני בית הדין, יש להכריע את הדין על פיהם בלבד].

את ההבדל בין המקרים מבאר הב"ח (שם), שכאשר מופיע עד חדש בפני בית הדין, או כאשר מתגלה לדיינים עובדה חדשה, אשר לא נודעה להם בטרם פסקו את הדין, אין חידוש הדיון בנושא מהווה זלזול במעמדם. שכן, גם אם כעת הם יהפכו את פסק דינם הקודם, הכל ידעו שאין הדבר נובע מטעות שהשתרבה לפסק הדין הראשון, כי אם מגילוי עובדות חדשות, אשר שינו את פני הדברים באופן מהותי. [ע"י בערך השולחן (ח"מ"ם שם) שנוקט כדעת רוב האחרונים, המבארים את דברי הרא"ש כ"דרכי משה" והש"ך].

דף לב/ב רבא בר שרשום נפיק עליה קלא

האם יש להימנע משבועת אמת?

סוגייתנו מספרת, שרבא בר שרשום חיפש תחבולות כדי להימנע מהגשת תביעה נגד יתומים אשר אביהם התחייב לו ממון, משום שכל תביעה נגד יתומים מחייבת את התובע להישבע כדי לאמת את דבריו, מאחר שהיתומים אינם מתמצאים בעסקי אביהם, ורבא העדיף להימנע משבועה (תוס' לג'א ד"ה "אמור רבני"). ממעשהו של רבא ניתן ללמוד, שרצוי לאדם למנוע עצמו גם משבועת אמת, שהרי ברור שרבא דובר אמת היה ואף על פי כן נמנע מן השבועה (שו"ת "שערי דעה" ח"א סי' ק"צ). ואכן, כתב ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' קנ"ו סעי' א'), "ויוזהר מלישבע, אפילו באמת".

הנשבע מקיים מצווה? כאשר אנו עוסקים בנושא זה, מן הראוי לציין את המחלוקת היסודית בין הרמב"ם לרמב"ן לגבי שבועה. לדעת הרמב"ן (בהשגות לספר המצוות שם), אדם הנשבע אינו מקיים מצווה, אלא שאמרה תורה, כי רשאי אדם להשבע בשמו של הקב"ה כדי להוכיח את צדקתו, ובתנאי שיהא ירא שמים, קורא ושונה בתורה ומהנה תלמידי חכמים מנכסיו. לעומת זאת, כתב הרמב"ם בספר המצוות (מ"ע ז'): "השבועה בעת הצורך מצווה בה והיא מצוות עשה". במשנה תורה אף הוסיף הרמב"ם וכתב (הל' שבועות פרק י"א הל' א'): "שהשבועה בשמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא והדור וקדוש גדול הוא להשבע בשמו".

האם לדעת הרמב"ם, שהנשבע מקיים מצוות עשה, אין כל הגבלה על שבועות, ואדרבה, כל המרבה להשבע זוכה במצוות נוספות? כמוכן שלא, ודבריו אמורים אך ורק במקרים אשר בהם קיים צורך גדול להשבע (ע"י לבוש או"ח סי' קנ"ו ובשו"ת "שואל ומשיב" מהדו"ג ח"ב סי' כ"ט). עם זאת, מבאר ה"חינוך" (מצוה תל"ה) בדעת הרמב"ם, כי כאשר יש צורך להשבע, **אסור להמנע מכך**, והנמנע מבטל מצוות עשה. אמנם, יש מן האחרונים ("מנחת קנאות" ו"לב שמח" שם) המפרשים בדעת הרמב"ם כי לכתחילה ראוי שלא להשבע כלל, ומכל מקום, אדם שמתקוף הנסיבות נאלץ להשבע, מקיים מצוות עשה בכך שנשבע בשמו של הקב"ה ולא בדבר אחר חלילה.

פשרת שליש לחיוב שבועה: הגאון רבי בנימין אריה וייס זצ"ל (אב"ד צ'רנובץ, בספרו שו"ת "אבן יקרה" ח"מ"ם סי' ו') כותב, שכיום, מנהג ישראל למצוא כל תחבולה אפשרית שלא להישבע, אפילו אם השבועה אמת היא. בדבריו הוא מציין את אחת מתקנות ועד ארבע ארצות הקובעת, כי כאשר בית הדין נוכח לדעת שהדיון בנושא שלפניו יוביל את אחד מבעלי הדין להשבע, עליו להציע פשרה לבעלי הדין, באופן שהשבועה תימנע והתובע יוותר על שליש מסכום התביעה.

מדוע דווקא שליש? מבאר בעל ה"אבן יקרה", כי תקנה זו נתקנה לפי דעת הרמב"ם הסובר, שהנשבע מקיים מצוות עשה בכך שמקדש שם שמים. מאידך, המבכר להימנע משבועה, מחמת היראה מהזכרת שמו של הקב"ה, מקדש את שמו יתברך בדרגה גבוהה יותר. מעתה, הן הנשבע והן הנמנע משבועה מקדשים את ה', אלא שהנמנע זוכה במצווה מהודרת יותר. ומאחר שמצווה להוסיף עד שליש משווי המצווה כדי להדר בה (ב"ק ט/ב), קבע ועד ארבע ארצות שיעור זה כראוי לפשרה.

שותף שבחר לשלם ולא להישבע: הגאון בעל "שואל ומשיב" (שו"ת ח"ב סי' פ"ח, וכעין זאת בשו"ת "רב פעלים" ח"ב חו"מ סי' ו' עיי"ש) אף קבע, כי על שותף לשאת בהוצאות ממוניות שנגרמו לעסק עקב הימנעותו של השותף השני משבועה, משום שכל המשתתפים בעסק נותנים דעתם לכך, שחסרון ממון הנובע עקב הימנעות אחד מהם משבועה, דינו ככל נזק שבא מחמת העסק המשותף.

צום למי שנשבע: הגאון רבי יוסף פלאג'י (בנו של הגאון הנודע רבי חיים פלאג'י, בספרו "יפה ללב" או"ח שם אות ג') כותב, שלדעת רובם המוחלט של הראשונים הסוברים כדעת הרמב"ן, ראוי שלא להישבע כלל, ואף מציין בשם ה"עיר מקלט", כי הנזקק להשבע, ראוי שכל ימי חייו יצום באותו יום אשר בו הוא נשבע! (שם ח"ד חו"מ סי' פ"ז סי"ק ו').

דף לג/ב אין חטפי ודידי חטפי

המשך מעמוד קודם

ולכל אחד מהם ראיות שוות לאלו של זולתו, אזי "כל דאליס גבר". ומבאר הרא"ש בסוגייתנו: "מי שהדין עמו ימסור נפשו להעמיד שלו בידו".

הגאון רבי נתן גשטטנר שליט"א מבאר יפה לפי גמרתנו את הנושא הבא.

הכתוב (דברים לד/ב) מספיד את משה רבינו ע"ה ואומר: "ולכל **היד החזקה**... אשר עשה משה". מסביר רש"י, כי כוונת התורה היא לשבח את משה רבינו, "ישקבל את התורה בלוחות, בידיו".

מהו בדיוק השבח לכך שמשה קיבל את הלוחות **בידיו**? מבאר זאת המהר"ל (יגור אריה" שם) על פי דברי הירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) האומר, כי כאשר חטאו ישראל בעגל, היה משה רבינו אוחז טפחיים מהלוחות, והקב"ה גם הוא אחז טפחיים מהלוחות, וטפחיים נותרו באמצע. כיון שחטאו ישראל "ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה וגברה ידו של משה וחתפן ממנו". לפיכך, אומר המהר"ל, משבחת התורה את משה רבינו על "היד החזקה", שהתאמץ בהחזקת הלוחות.

הגר"נ גשטטנר שליט"א מטעים את הדברים, כי התורה הקדושה אינה ניתנת לחלוקה, כנאמר (תהילים יט"ח) "תורת ה' תמימה משיבת נפש". היינו, תורתנו משיבת נפש אך ורק כאשר היא תמימה ושלמה. לפיכך, לא היתה אפשרות שהלוחות ייחצו כביכול בין הקב"ה למשה, אלא אחת דינם, להישאר בידי אחד מהם בלבד.

על כך משבחת התורה את משה רבינו, שבזכות מסירות נפשו להתאמץ ולטול לידיו את הלוחות זכינו בתורת משה. ("להורות נתן" עה"ת ח"ה עמ' ר"ב).

דף לה/א שודא דדייני

פקחותו של רבינו סעדיה גאון

בסוגייתנו מבואר, כי כאשר אירע שאדם נתן שני שטרות זהים לשני אנשים, כגון שנתן לכל אחד מהם שטר מתנה על שדהו, אזי על בית הדין להכריע כפי הבנתו, כגון מי מהם היה מקורב יותר מחבירו אל נותן השטר וכדומה, וכך לשער את כוונתו האמיתית של נותן השטר.

בהקשר לכך מעניין להביא את המעשה הבא: לפני שנים רבות חי בבבל יהודי עשיר, אשר נהג לנדוד לארצות רחוקות לצורכי מסחרו ואלו נלווה בקביעות משרתו הנאמן והמסור. ויהי היום, בעת שהותו בארץ רחוקה הגביר חש לפתע ברע ובטרם פרח נשמתו הספיק להפקיד שטר בידו משרתו וכו' כתב: "כל נכסי למשרתי המוכשר, אלא אם יתבע בני ירושה, ינתן לכן כמה שירצה המשרת".

בנו יקירו של העשיר הבין, כי אביו התכוון בוודאי שכספו הרב יועבר אליו, אך לא היה בידו או בידו מי ממקורביו הרבים לפעול מאומה נגד השטר שהחזיק בידיו המשרת. **כאשר** הגיע הדיון אל בית דין של רבינו סעדיה גאון, החזיק רבי סעדיה בשטר ופנה אל המשרת: "כיצד הנך מבקש לנהוג בממונו של העשיר?". "לעצמי אני לוקח את כל הסכום ולבנו היקר של האדון אני נותן באצילות אלף דינרים". "יפה", השיב רבי סעדיה, "טול לעצמך אלף דינרים ואת כל הירושה תן לבן אדונך". המשרת כמעט התעלף כאשר המשיך רבי סעדיה "הרי כך נאמר מפורשות בצוואה: "ינתן לבן - כמה שירצה המשרת" - את אותו סכום שהמשרת רוצה לעצמו, כך יטול הבן... (יאוצר חיים" ח"ב עמ' ק"ל).

הפוסקים דנים אודות אדם אשר ביום השבת חש מיחושים שונים המעוררים בו מחשבות נוגות לגבי מצב בריאותו, אך אין במצבו משום פיקוח נפש, והוא מבקש להבדק אצל רופא בעצם יום השבת. לעיתים, יכול אותו אדם לגשת בשבת לרופא שומר תורה ומצוות שיאבחנו באופן כללי. אולם, מה יעשה אדם, שבאפשרותו לפנות לרופא שאינו שומר תורה ומצוות, אשר בוודאי יבצע פעולות הכרוכות בחילול שבת אך ורק עקב ביקורו של אותו חולה, ואשר אין חיוניות לצורך הבדיקה, כגון, שירשום את פרטיו האישיים, שיעלה אור בחדר הקבלה וכדומה?

אסור להכשיל את הרופא באיסור: פוסקים רבים (הגאון רבי משה ירושלמיסקי בספרו "ברכת

משה" קונטרס התשובות סי' כ"א, וכן הגאון רד"ד מייזליש זצ"ל בספרו שו"ת "בני דוד" סי' מ"ב) **סבורים** שבמקרה כגון זה, על החולה להימנע מפנייה אל רופא זה, אף על פי שחילול השבת נעשה מרצונו של הרופא בלבד, משום שבכך הוא מכשיל אותו, והחולה עובר על איסור (ויקרא יט"ד) "ולפני עור לא תתן מכשול", לפיו אין לאדם לגרום שחבירו יעבור על איסור, גם אם חבירו חפץ לעבור על האיסור. לדעתם, על החולה לבקש מהרופא להימנע מכל פעולה שיש בה איסור, ואם הרופא לא ייענה לבקשתו, עליו להפסיק לשתף עמו פעולה ולצאת את החדר בנימוס (עיי' "שמירת שבת כהלכתה" פ"מ סי' ח' ס"ק כ"ז). אולם, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' ז', ובח"ב

סי' ל"ח) חולק על דבריהם, תוך שהוא מסתמך על סוגייתנו, כלהלן. סוגייתנו מספרת על אדם שחטף גוש כסף מחבירו בטענה שהוא שייך לו. כידוע, "חזקה, כל מה שתחת יד אדם שלו הוא", ולפיכך, מבארת גמרתנו, כי לולא העד שעמד לרשות הנחטף להעיד על מעשה החטיפה, לא היה הנחטף רשאי לתבוע את החוטף בבית הדין להשיב לו את גוש הכסף, ורק עקב העד שהגיע לבית הדין רשאי הנחטף לחייב את המחזיק בחפץ להשבע אודות בעלותו על החפץ.

לכאורה, נשאלת השאלה, כיצד רשאי הנחטף לדרוש מן החוטף להשבע, הרי הוא והעד שאיתו יודעים שהחוטף הוא גזלן ועברין שעלול להשבע לשקר (בשונה מכל דין תורה, שבו משביעים אדם שלא עשה מעשה גילה שיש תלות שיתחרט רגע לפני השבעה ולא ישבע לשקר (ידברי חיים" ח"ב ח"מ סי' ח)), ועליהם להימנע מן הדרישה לחייבו בשבעה, כדי שלא להכשילו בעבירה חמורה זו. אין זאת, אומר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, אלא משום שהנחטף אינו חייב לוותר על תביעתו הצודקת בגין רשעת החוטף, אשר גם יכול להימנע מן השבעה. שכן, איסור התורה "ולפני עור" מצוונו, **שלא להגיש איסור** לפני הזולת.

אולם, אדם רשאי להלך בתומתו, באופן שאינו **מחייב** את השני לעבור על איסור, ואם הלה מרצונו עובר על איסור, אין הדבר נחשב כהכשלתו בכך.

מעתה, מאחר שמחובתו של הרופא לטפל בחולים הפונים אליו, רשאי החולה לעמוד על זכותו להבדק אצל הרופא ביום השבת, ואין עליו לחשוש מפני האיסורים הצדדיים שעליהם יעבור הרופא. להלכה, כתב הגרש"ז, "והדבר צריך הכרע".

דף לה/א הנהו עיזי דאכלו חושלא

אדם שהשתמש ברכבו של חבירו בטענה שהוא שלו!

שאלה הלכתית מעניינת נידונה בפני רבני זמננו. ראובן החל להשתמש במכונית שהיתה ידועה כשייכת לשמעון, וכאשר שמעון דרש ממנו כי יחדל ממעשיו, טען ראובן **"קניתי את הרכב ממך!"**. מאחר שבאותה עת פרצה שביתה במשרדי אגף הרישוי במשרד התחבורה, לא היתה אפשרות לברר את נכונות הדברים. שמעון תבע את ראובן לדין וטען כי על שמעון להוכיח את דבריו, אך שמעון ביקש לדחות את התביעה על הסף, ולפוטרו מהוכחת בעלותו על הרכב בטענה המקובלת בכל תביעת מטלטלין, "חזקה מה שתחת יד אדם שלו הוא" (שו"ע ח"מ סי' קל"ג סעי' א'). לכאורה, בעיה זו תלויה בין שני הטעמים הכתובים בפירושו של הרשב"ם בבואו לבאר את גמרתנו.

כידוע, אדם הטוען לבעלות על נכסי דלא נידי, הידועים כנכסים שבעלות אחרים, עליו להוכיח את טענתו בהמצאת שטר מכירה או ראיות אחרות, ואם אינו עושה כן עליו לסלק את ידיו מן הנכס. שונה הוא הדין במטלטלין, בהם נקבע כי "חזקה מה שתחת יד אדם שלו הוא". כלומר, אין המחזיק בחפץ צריך להוכיח שהוא רכש אותו, מאחר שהמצאותו של החפץ ברשותו ובחזקתו היא ההוכחה לבעלותו עליו. זאת, משום שאין לחשוד במחזיק בחפץ זה כי הוא בא לידו לאחר שנכנס לתוך בית חבירו וגנב אותו ממנו, אלא כנראה רכש את החפץ כדת וכדין.

אולם, בסוגייתנו מבואר, שאדם שהחזיק ברשותו עיזים שהיו שייכות לחבירו והלה תבעם ממנו, אינו יכול להסתיר מאחורי חזקת "מה שתחת יד אדם שלו הוא", אלא עליו להוכיח את רכישתו מחבירו. את ההבדל בין עיזים למטלטלין אחרים מבאר הרשב"ם (ד"ה "הגדרות") בשני טעמים: א. עיזים הולכות בעצמן, לעומת מטלטלין שהם נייחים. ב. אדם אינו מאכסן את עיזיו בביתו, לעומת שאר מטלטלין הנשמרים בבית.

ההסבר בשני טעמים אלו הוא, שחזקת "מה שתחת יד אדם שלו הוא" מתבססת על ההנחה, שאין לחשוד בגניבה את המחזיק בחפץ, כי גניבת חפץ מבית הזולת דורשת חוצפה ותעוזה, אשר אינם נחלתו של אדם מן השורה, ולפיכך, יש יסוד סביר להניח שהוא אכן רכש את החפץ מחבירו, ולא חלילה גנב אותו. לעומת זאת, לגניבת עיזים ייתכנו שתי אפשרויות שונות שאינן מצריכות חדירה לרשות הזולת. המשך בעמוד הבא

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: ה"ר יחזקאל אברט 020-8455197

מנצ'סטר ה"ר שמואל קאהן 07976402928

מנטרבה ה"ר יעקב סנדורוביץ 0475-263759

צפת: ה"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: משפ' 201-871-5850

לוס אנג'לס: ה"ר שמואל לוינגר 818-5098880

מונטריאל: ה"ר שמואל צבי לקס 514-2744160

שווייץ ה"ר רפאל מוסבכר 014620030

בארצות הברית ניתן לקבל את הגליון

"מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

מידי שבוע-בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

המשך מעמוד קודם

א. שהענינים נכנסו לרשותו מעצמן. ב. שהענינים היו ברחוב ומשם הוא נטל אותן. אפשרויות אלו מערערות את ההנחה שהענינים נרכשו על ידו.

ההבדל בין עז למכונת: מעתה, טוען הגר"י גרוסמן בספרו "נצח ישראל" (סי' מ"א) כאשר נדון בגורל המכונת, נמצא, כי לפי טעמו הראשון של הרשב"ם, מכונת אינה דומה לעז, שהרי היא חפץ דומם לעומת העז הקופצנית. אולם, לפי טעמו השני של הרשב"ם, דינה של המכונת זהה לזה של העז, שהרי שניהן מונחות מחוץ לבית בעליהן.

בבואנו לפסוק את דינה של המכונת, עלינו להכריע, איפוא, אם הרשב"ם התכוון לכרוך שני חששות אלו זה בזה ולומר, כי רק במקרה כמו של עיזים, כאשר שני החששות אפשריים, אזי הם מבטלים את חזקת "מה שתחת יד אדם שלו הוא", ועל המחזיק בחפץ להוכיח את צדקתו, או שמא, די באחד מחששות אלו כדי לערער חזקה זו. מדברי בעלי התוספות (גיטין כ"ב ד"ה ת"ש) הוכיח הגר"י גרוסמן, כי די בחשש אחד כדי לערער חזקה זו, ולפיכך על המחזיק במכונת להוכיח את בעלותו עליה.

אלא, שנגד סברה זו ערער הגר"י סילמן שליט"א בספרו "דרכי חושן" (ח"א עמ' קצ"ז). לדבריו, הכניסה לתוך כלי רכב והנהיגה בו, כמוה ככניסה לרשות הזולת, ואין לחשוש באדם מן השורה שיעשה כן, וממילא אין על שמעון להוכיח את טענתו. [עיי"ש מה שהעיר לגבי רישום באגף הרישוי במשרד התחבורה]. [בבית מדרשו העירוני כי יש לדון בנושא זה, מאחר שמפשטות דברי הפוסקים מוכח, כי סוגייתנו עוסקת בבעלי חיים בלבד, שעל הגנב לכוון אותם בזריזות למקום מסוים והגניבה אינה מורגשת, ולא במטלטלין אחר מכל סוג שהוא].

דף לז"א זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע

שני אנשים שרכשו את אותה עליה לתורה

בחג שמחת תורה בשנת תרמ"ג, כבכל שנה, נערכה באחת מקהילות ישראל מכירה רבתי של ה"חזקה" על העליות החשובות לתורה במשך שבתות השנה. באותה שנה, רכש ראובן חזקה על כל העליות "לפני אחרון" - שהן בדרך כלל "שישי", ושמעון רכש חזקה על כל עליות "חזק" של סיומי חמשת החומשים - "שביעי". אולם, ככל שחלף הזמן והתקרב לר"ח אדר ב' שחל באותה שנה בשבת קודש, גילו הגבאים, כי הם ניצבים בפני בעיה חמורה ביותר, שאילצה אותם לפנות אל פוסק הדור הגאון מדווינסק בעל ה"אור שמח" זצ"ל (פי' י"ג מהל' תפילה).

בשבת זו, שכמותה תחול גם בשנת תשס"ח, מוציאים שלשה ספרי תורה. בראשון קוראים ששה קרואים את פרשת השבוע, פרשת פקודי, בשני קוראים מעניינו של ראש חודש. ובשלישי - פרשת שקלים. יוצא, איפוא, כי בשבת זו, עליית "לפני אחרון", היינו "שישי", ועליית "חזק", המסיימת את הקריאה בחומש שמות, אותה עליה היא, והגבאים לא ידעו למי עליהם לקרוא לתורה.

בתחילת דבריו, בקש בעל ה"אור שמח" לקבוע, כי הזכות לעלות לתורה בשבת זו, שמורה לזה אשר רכש את חזקתו לפני חבריו, מאחר שרכישתו הקדימה ו"השתלטה" גם על עליה זו. אולם, לאחר שהתברר, כי אנשים אלו מחזיקים בחזקותיהם שנים רבות, ומטרת המכירה המחודשת בכל שנה נועדה להמשיך את החזקה שהיתה ברשותם מימים ימימה, נדרש הגאון לרדת לשורש העניין ולהכריע כדת מה לעשות. בגאונותו האופיינית, מצא הגאון מדווינסק פתרון וראה לבעיה זו מסוגייתנו, כלהלן.

סוגייתנו עוסקת בדינה של קרקע אשר בעליה מכר אותה לראובן ובאותו מועד מכר הבעלים את האילנות הגדלים בה לשמעון. לכאורה, מאחר שהאילנות בלבד נמכרו לשמעון, אין לו כל חלק בקרקע וכאשר ייבשו אילנותיו, עליו להסתלק מן הקרקע. אולם, רב פפא סובר, כי יש להניח, שבעל הקרקע שמכר את האילנות לשמעון לא התכוון לקפחו, וודאי מכר לו את הקרקע הנדרשת לגידול האילנות, משום שבכוונתו היה ליצור מכירה אשר לשני השותפים בה יהיה רכוש בר קיימא, זאת, למרות שעל ידי כך לא יקבל רכוש הקרקע את כל הקרקע.

מעתה, אומר בעל ה"אור שמח", גם במקרה זה של העליות לתורה, שומה עלינו למצוא דרך לקיים את שתי המכירות, ולא להשאיר את האחד מהם בלא כלום, שכן, ברור הוא, שכאשר נמכרו העליות, לא התכוונו הגבאים ליצור מצב, אשר בו אחד מהם לא יעלה כלל לתורה. לפיכך, ראובן שרכש את העליות "לפני אחרון", הלא המה עליות "שישי", יעלה בשבת זו ל"חמישי" ואמנם, הוא לא יהיה "לפני אחרון" שבכלל העליות, אך יהא "לפני אחרון" מהעולים לספר התורה הראשון, וכך יתאפשר לשמעון לעלות ל"חזק".

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית **בדואר:** נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

עונג שבת

"ויבשרם לא ישרטו שרטת" (כ"א/ה)

• **קליניקת עקוקעים בדרום אמריקה**

"וקדשתו" (כ"א/ה)

• **שימוש בכהן, באלו אופנים?**

"איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מום" (כ"א/ז)

• **הסרת אצבעו המיותרת של תינוק כהן**

"ואיש כי יתן מום" (כ"א/ה)

• **רופא שהתורשל ועקר שן בריאה**

"משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח" (כ"ד/כב)

• **דיין עם הארץ**

"וספרתם לכם" (כ"ג/טו)

• **ספירת העומר בצורה מתמטית**

• **צוללן בספירת העומר**

על נושאים אלו עוד רבים אחרים תוכל

לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי" - ג'

חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע

ניתן להשיג בחנויות הספרים

להזמנות חייג:

03-61-60-657

"מאורות הדף היומי"

בית המדרש למגידי שיעור

דף היומי, סוכטשוב

בשורה לתושבי אשקלון

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה

לייסד שיעור חדש בדף היומי

השיעור יתקיים

בבית הכנסת המרכזי

"אוהל משה"

כל ערב משעה 20:00-21:00

ע"י הרב שלמה שבס שליט"א

מרבני בית מדרשו

הצבור הרחב מוזמן

לעילוי נשמת

הר"ר מאיר סנד ז"ל

ב"ר בן ציון ז"ל

נלב"ע י"ד אייר תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י ידידינו

משפ' סנד שיחי

לע"נ מרת ברינה ריכרד

ע"ה נלב"ע י"ב אייר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחי

לע"נ מרת רחל מסידי ע"ה

נלב"ע י"ג אייר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחי

לע"נ הר"ר נתן סטנר ז"ל

ז"ל נלב"ע י"א אייר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו ובתו

הר"ר חנוך רז ומשפ' שיחי בני ברק

לע"נ הר"ר ראובן גומבו ז"ל

ב"ר צבי ז"ל וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה

ב"ר שמואל ז"ל **ת.נ.צ.ב.ה.**